

Prof. Dr Aleksandar B. Ivanovic¹

Doc. Dr Alesandar R. Ivanovic²

METODA IZBORA FORENZICARA U EVROPSKIM SUDOVIMA

Uvod

Znacaj forenzickih vjestacenja je u velikoj mjeri poznat, kako strucnoj tako i laickoj javnosti. Savremeni sudski postupak se ne moze zamisliti bez forenzickih dokaza, dobijenih od strane ovlascenih sertifikvanih strucnjaka-vjestaka forenzicara. Oblast vjestacenja, kao skoro ni jedna druga, prufa mogucnost neogranicenog djelovanja, pozitivnih aktivnosti, osporavanja, pravnickog nadmudrivanja i slicno. Dugo godina je podrucje vjestacenja predstavljalo nedefinisani prostor sto, u svakom slucaju, ponekad ostavlja mogucnost da se neke stvari iz domena predmetne aktivnosti tumace i realizuju na razlicite nacine.

Kako se trenutno opste drustvena situacija razvija, mozemo ocekivati cak i pojacanu aktivnost vjestaka-forenzicara u sudskim postupcima. Naime, sve se vise uslozjava drustveni zivot, sve je vise tehnickih i tehnoloskih inovacija, sve je veci broj propisa.

U drfavama koje su clanice Evropske Unije i drfavama koje imaju status kandidata za prijem u Evropskoj Uniji, <loci ce do zaostavanja pitanja konkurencije obavljanja poslova forenzickih vjestacenja, kao posledica slobode kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala. Na ovu cinjenicu vjestaci-

---

1 Forenzicki centar Crne Gore

2 Univerzitet u Novom Pazaru

forenzicari u drfavama članicama Evropske Unije i drfavama koje imaju ambiciju da postanu članovi Evropske Unije (kao što su Srbija i Crna Gora ne smiju biti nezainteresovani, nego moraju već sada potražiti odgovore na nivou potreba i perspektive svoje struke, kako u svojim drfavama, tako u bliskoj budućnosti i u Evropskoj Uniji.

Kao materijal za ovaj rad korišteni su podaci o obavljanjima poslova vjestacenja u nekim drfavama Evropske Unije i to: Njemackoj, Engleskoj, Francuskoj, Austriji, Portugalu, Slovackoj, Spaniji, Ceskoj, Madarskoj, Holandiji, zatim u drfavama nastalim raspadom bivše Jugoslavije: Slovenija i Hrvatska (ove drfave su ušle u sastav Evropske Unije), Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine (ove drfave su kandidati za ulazak u Evropsku Uniju i u Rusiji (nije član Evropske Unije).

Slijede podaci o obavljanju poslova vjestacenja u pomenutim drfavama Evrope.

Njemacka

Sud ili stranke u postupku mogu sa vjestakom ugovoriti izradu stručnog mišljenja, u cilju razrasnjenja stvarnog stanja. Nalaz vjestaka predstavlja dokazno sredstvo i on se prije svega poziva da pruži odgovore na pitanja prilikom sudskog zaključivanja dokaza. Vjestak može utvrđivati činjenice, ako je to sadržaj povjerene mu sudske naredbe. Utvrzivanje činjenica se najčešće izvodi u okviru zaključnog dokaza putem suda. Dokaz izveden putem vjestacenja ima najveću dokaznu vrijednost.

Njemackim zakonima nije uređena definicija niti opis zanimanja vjestaka. Ipak, Zakonom o parničnom postupku, uređeno je da se za izradu stručnog mišljenja prednost daje javno imenovanom i zakletom vjestaku c. odnosu na druge stručnjake, kada za stručno područje za koje treba uradi nalaz i mišljenje postoji javno imenovani i zakleti vjestak.

Za utvrđivanje naknade za rad vjestaka, postoji pravni akt koji je prvi put donesen 1931. godine, kojim se regulise ova problematika u slučaju kada je sud naručilac vjestacenja. Ovaj pravni akt je više puta mijenjan posljednji put 2007. godine i naziva se "Zakon o pravosudnim nadoknadama i Zakon o nadoknadama": U slučaju kada je vjestak zaposlen u nekom tijelu javne uprave i kada taj predmet spada u njegov redovan rad, tada za usluge vjestacenja ne dobija dodatni honorar, jer se podrazumijeva da t

vjestacenje obavlja za vrijeme radnog vremena. U slucaju kada je narucilac vjestacenja privatno lice, tada naknada vjestacenja zavisi od samog ugovora koji zakljucuju vjestak i narucilac vjestacenja.

Engleska

Ukoliko se za to ukaze potreba, vjestak donosi konstatacije ili sprovodi mjerenja i istrazivanja. U zadatim slucajevima, vjestak se usmjerava na predmet u svom strucnom misljenju i na sadrfaj konkretnog ugovora da bi mogao dati svoj nalaz i misljenje. U Engleskoj sud utvrduje cinjenice. Vjestak izraduje strucni nalaz i misljenje na osnovu cinjenica, pri cemu mu je duznost suda da prihvati ili neprihvati strucno misljenje vjestaka. Sud nakon procjene svih istraznih radnji i dokaznih sredstava donosi zakonski utemeljenu odluku. Ova odluka moze biti utemeljena na strucnom misljenju vjestaka-forenzicara ili djelovima njegovog strucnog misljenja.

U engleskoj ne postoje zakonom propisana pravila za izglasavanje sudskih vjestaka, medutim zahtjevi koje treba da ispuni neki strucnjak da bi postao vjestak su opste opisani i poznati. Vjestak mora da posjeduje odgovarajucu kvalifikaciju i iskustvo iz oblasti za koju vjestaci. Osim toga mora posjedovati kvalitetno obrazovanje, mora biti nestranacki opredijeljen i objektivan. Inace su rijetki slucajevi u kojima sud imenuje vjestaka. Uprkos nastojanjima da se nadoknade vjestaka drze pod kontrolom, jos uvijek nije donesen pravni akt kojim bi bile odredene nadoknade vjestaka za svoj rad.

Francuska

Vjestak-forenzicar je ovlascen da sprovodi istrazivanja i razjasni sadrfaj predmeta, takode ima ovlascenja da se u okviru svoje naredbe za vjestacenje raspituje kod stranaka u postupku i da zatrazi potrebnu dokumentaciju. Do jednog nivoa vjestak-forenzicar moze biti pozvan da utvrdi cinjenice. U tom cilju moze strankama u postupku postavljati pitanja i traziti podatke. Stranke pri tom svoja zapafanja dostavljaju vjestaku u pisanoj formi. Na temelju zakona, vjestak-forenzicar je obavezan da njihova misljenja komparise u svom strucnom izvjestaju. Završnu ekspertizu *vjestak-forenzicar dostavlja u pisanoj formi* Utrdivanje cinjenica od strane

vjestaka-forenzicara ima veliku dokaznu vrijednost. Vjestaci-forenzicar: imenovani od strane suda, vrednuju se kao dokazno sredstvo jedne stranke ciju tvrdnju podrjavaju. Sta se tice zahtjeva za odabir vjestaka, u Francuskoj je propisano da isti mora raspolagati natprosječnom kvalifikacijom.

Sta se tice nknade za rad vjestaka-forenzicara isti nijesu zakonom regulisani vec postoje preporuke i smjernice kojih se vaki sud strogo pridriava na teritoriji cijele Francunske.

Austrija

U Austriji vjestak-forenzicar ima poziciju kao pomocno sudsijstivo i ne samo da stavlja svoje znanje na raspolaganje sudu, nego neposredno ucestvuje u prikupljanju cinjenica. Takode, vjestak-forenzicar *možda* sprovoditi samstalna istrazivanja. Ova samostalno istrazivanje vjestak-forenzicara, koje se maze obavljati i uz pomoc stranaka, ima veliku ulogu u postupku prikupljanja cinjenicnih dokaza za sudsku odluku. Gracice aktivnosti vjestaka se nalaze u ocjeni ovih cinjenica. On treba za svaku ocjenu, za koju tvrdi da je istinita, da pruži na naučni i stručni osnov ... obrazloženje. Dok je takozvano ocjenjivanje dokaza isključivo u nadležnosti sudije.

U Austriji postoji razlika između sudskih vjestaka i privatnih vjestaka. Stručno mišljenje sudskog vjestaka ima veliki ugled, jer se sudski vjestak kao tijelo pravosuda obavezuje na objektivnost i stranacku nepristranost a njegovo mišljenje iz pomentog razloga ima narociti autoritet. Rezultati njegovog rada imaju obostrano povjerenje. Nasuprot tome, vrijednost djelatnosti vjestaka imenovanog od stranke, nije tako visoko cijenjena. Istina je da je i privatni vjestak isto tako kao i sudski vjestak obavezan na objektivnost, stranacku nepristranost i nezavisnost, ali kod privatnog vjestaka nedostaje zakonska garancija za objektivnost prema strankama i ostvarivanje sudske kontrole. Sud mora u svakom slucaju, sadržaj nalaza i mišljenja privatnog vjestaka, suprostaviti sadržaj nalaza i mišljenja sudskog vjestaka. Prema austrijskom privatnom pravu, svaka osoba maze postati vjestak: ukoliko je stekla narocita znanja i sposobnosti iz odredene oblasti s Austrijsko pravo zahtijeva imenovanje sertifikovanog vjestaka. Pod tim "sertifikovani vjestak" podrazumijeva se osoba koja je od strane predsjednika pokrajinskog suda, kao sertifikirajućeg tijela, unesena u elektronski popis opšte zakletih i sudski sertifikovanih vjestaka i

,?<)pis sudskih vjestaka i popis sudskih tumaca), nakon uspješno poloze-
-og zakonom određenog postupka sertifikovanja. Zakonom o vjestacima i
-umacima određen je postupak sastavljanja popisa sertifikovanih vjestaka,
hl o u formalnom, tako i u sadržajnom području. Postupak upisivanja u
:menik sertifikovanih vjestaka provjerava i kontrolise predsjednik Udruže-
:ija sudija. Upis u imenik sertifikovanih vjestaka dozvoljen samo onda, kao
e vjestak položio odgovarajući ispit pred nezavisnom komisijom (komisija
za sertifikovanje). U svrhu osiguravanja kvaliteta sertifikovanih vjestaka
:noze se upis u imenik proizvesti nakon deset godina, ako su pretpostavke
za upis ispunjene prema već navedenim uslovima. U slučaju postupka po-
novnog sertifikovanja, provjerava se dosadašnji rad vjestaka i takođe stece-
no stručno usavršavanje.

Naknada za rad vjestaka u Austriji se utvrđuje na osnovu Zakona
o naknadama (donesen 1975. godine). Ovaj zakon obuhvata aktivnosti u
pogledu defenisanja i odmjeravanja naknade za poslove koje vjestak-foren-
zicar mora obaviti. Vjestak-forenzicar, kojeg imenuje tijelo javne uprave u
nekom upravnom postupku, ima jednak tretman kao i vjestak-forenzicar
kojeg je imenovao sud. Postoje administrativne odredbe kojima se poseb-
no uređuju naknade vjestaka koje se obračunavaju za obavljanje poslova
tokom određenih upravnih postupaka.

Portugal

Prvenstveni zadatak vjestaka-forenzicara u Portugalu je utvrđivanje
činjenica. Da bi njegova obaveza prema sudu bila ispunjena, vjestak-foren-
zicar mora rezultat svog stručnog misljenja prikazati i obrazložiti. Takođe
je obaveza vjestaka-forenzicara, da kao pomoćnik suda, sudu i strankama
sinjenice i zaključke do kojih je došao svojim radom, prikaze na razumljiv
način. Stručno mišljenje mora biti izvršeno sa detaljnim obrazloženjem
i na sva pitanja suda koja se odnose na dookaze, vjestak-forenzicar mora
dati detaljan odgovor. U Portugalu, dokaz izveden vjestacenjem nema viso-
ku vrijednost, jer je dokazni postupak uređen drugim pravnim sredstvima.
Uprkos svemu, mišljenje vjestaka prilikom donošenja sudskih odluka, ima
jednako značenje kao i druga dokazna sredstva. Prilikom izbora vjestaka-
forenzicara u Portugalu se vodi računa da isti mora biti nezavisan, stranac-
ki neopredijeljen i kompetentan za oblast, za koju se prijavljuje u imenik
suda ili nekog drugog drfavnog tijela.

U cilju odredivanja naknada za rad vjestaka u Portugalu postoji kodeks (Codigo de Custas-CdC), koji se upotrebljava u ovu svrhu. Ako = vjestak-forenzicar, angafovan kao clan tima vjestaka (multidisciplinarn vjestacenje) od strane organa javne uprave, tada muse odreduje naknad.z prema odredbama pravnog akta CdC, jednako kao i vjestaku koji je imenovan od strane suda. U slucaju <la stranka imenuje vjestaka-forenzicar a tada se njegova naknada utvrduje saglasno odredbama akta CdC, a ako ;C vjestak-forenzicar angafovan kao savjetnik, on tada dogovara naknadu za svoj rad sa naruciocem vjestacenja.

Slovacka

U slucaju da sud kod odredivanja i utvrdivanja cinjenica treba strucnu pomoc i podrsku, tada poziva vjestaka-forenzicara koji posjeduje strucno znanje. U slovackoj sud prikuplja sve cinjenice koje su znacajne za donosenje doluka. Vjestak-forenzicar pri tome ima podredeno znacenje. C Slovackoj strucno misljenje vjestaka ima visoku vrijednost jer vjestak raspolaze narocitim strucnim znanjem.

U Slovackoj postoji Zakon o vjestacima, tumacima i prevodiocima. Po tom zakonu <la bi neka osoba postala vjestak-forenzicar, mora ispunjavati sledece uslove:

- posjedovanje diplome iz strucne oblasti za koju se prijavljuje u imenik sudskih vjestaka;
- potvrde (sertifikate) da je sa uspjehom zavrrio posebne kurseve za izradu strucnog misljenja vjestaka;
- prakticno iskustvo u svom strucnom podrucju (minimalno 7 godina);
- polozen ispit za vjestaka za odredeno strucno podrucje;
- posebno strucno usavrsavanje (dodatno usavrsavanje).

Kod utvrdivanja naknade vjestaka-forenzicara za njegov rad, ista se utvrduje na osnovu pomenutog Zakona o vjestacima, tumacima i prevodiocima (clan 3. ovog Zakona). U slucajevima, kada je vjestak-forenzicar angafovan od strane stranke, a ne od strane suda, tada postoji mogucnost odstupanja od naredbi clana 3. Zakona o vjestacima, tumacima i prevodiocima.

Spanija

U Španiji vjestak-forenzicar daje strucni sud o predmetnoj stvari . odgovara na postavljena pitanja. On ucestvuje u donosenju odluka -uda. Do određenog stepena je vjestak-forenzicar nadlefan za utvrđivanje cinjenica. Sudski vjestak je odgovoran za dokaze koji su u određenom slucaju odlucujuci. Zadatak vjestaka je da izvodi pribavljanje dokaza. Na kraju sud odlucuje hoce li ili nece prihvatiti ocjene i konstatacije vjestaka. U slucaju da je vjestak potreban za nastavak postupka i olje tumacenje njegovog nalaza i misljenja, sud određuje neposredno saslusan je vjestaka.

Svake godine u januaru, komore pojedinih struka, nauke i akademske institucije, objavljuju popise kvalifikovanih vjestaka-forenzicara iz svog podrucja. Naknada za rad vjestaka-forenzicara se utvrđuje na osnovu akta kojeg je donijelo neko strukovno udruzenje ili Ministarstvo pravosuda, saglasno doredbama Zakona kojim se ureduju naknade vjestaka. Strukovna udruzenja propisuju najnize naknade vjestaka za obavljanje poslova iz njihove oblasti rada.

Ceska

U Ceskoj sud imenuje vjestaka-forenzicara, ako odluka zavisi o cinjenicama, za cije utvrđivanje su potrebna konkretna strucna znanja. Vjestak je pomocnik suda. Svaki vjestak-forenzicar mora u oblasti u kojoj vjestaci da bude izuzetno kvalifikovan. Naknada za rad vjestaka se određuje saglasno odredbama pravnog akta koje je donijelo ministarstvo pravosuda.

Madarska

U Madarskoj vjestak-forenzicar sluzi za dopunjavanje nedostajuce strucnosti kod utvrđivanja i vrednovanja cinjenica na sudu. Nalaz vjestaka-forenzicara cini osnovu za sudsku odluku. Vjestak utvrđuje cinjenice i/ili ih ocjenjuje kao podrsku, ako sud ne raspolaze sa određenim strucnim znanjima.

Kandidat za vjestaka-forenzicara mora nakon stecenog obrazovanja na odgovarajucem fakultetu imati najmanje pet godina radnog iskustva na

poslovima iz oblasti za koju se prijavljuje da vjestaci. Vjestake u Madarsk imenuje Ministar pravosuda. Naknada vjestaka-forenzicara se donosi nz osnovu pravnog akta koje je donijelo Minsistarstvo pravosuda.

Holandija

Poslovi sudskih-forenzickih vjestacenja u Holandiji su regulisani Zakonom o krivicnom postupku koji je stupio na nsagu 01. januara 2010 godine. U Holandiji svaki sud ima svoju listu sudskih vjestaka-forenzicara. koju izrađuje na osnovu njihovog iskustva i dostupnosti. Kako u Holandi. postoji institucija Registar stalnih sudskih vjestaka, tuzilac je obavezan prvenstveno angazuje vjestaja sa liste iz pomenutog registra. Sudija *moic* angafovati i strucnjaka van regsitra, ukoliko u registru nema odgovarajućeg vjestaka-forenzicara ili isti nije dostupan. U vecini slucajeva sud se za ekspertizu obraca instituciji (a ne pojedinacnom vjestaku), obicno INT: (Holandski forenzicki institut), a rukovodstvo istog odabere jednog ili vise vjestaka-forenzicara da uradi odgovarajucu ekspertizu. Iako se ekspertiz..a povjerava instituciji, odgovornost za data misljenje je individualna od strane samog vjestaka-forenzicara.

Nakon prikaza o nacinu obavljanja poslova forenzickih vjestacenja pojedinim drfavama Evropske Unije, slijedi prikaz aktuelne problematike iz predmetne oblasti u drfava nastalim raspadom bivse Jugoslavije, a ko e su dijelom vec clanice Evropske Unije (Slovenija i Hrvatska) ili kandidati za ulazak u Evropsku Uniju (Srbija, Crna Gora i Makedonija), kao i u Rusko Federaciji.

Slovenija

U Sloveniji vjestak-forenzicar daje podrsku sudu u slucaju kada sue. ne posjeduje znanja na temelju strucnog misljenja i strucnog prosuđivanja. Vjestak-forenzicar je takode nadlefan za utvrđivanje cinjenica. U Sloven(. je strucno misljenje vjestaka dokazno sredstvo i ima jednaku vrijedno kao drugi dokazni postupci u sudskom postupku. Kandidat za izbor vjestaka-forenzicara u Sloveniji, treba da ispuni sledece uslove:

- da je drfavljanin Republike Slovenije;
- da tecno govori slovenacki;
- da je stekao temeljno pravnicko obrazovanje;
- da nije kaznjava;
- da je besprekorno moralan;
- da posjeduje fakultetsku diplomu;
- da raspolaze znanjima vjestacenja;
- da ima prakticno iskustvo iz oblasti vjestacenja za koje se prijavljuje (6 godina na trazanim poslovima).

Hrvatska

U Republici Hrvatskoj, koja je od 01. Januara 2014. godine clanica Evropske Unije, postoji Pravilnik o stalnim sudskim vjestacima (poslednja verzija je objavljena u Narodnim novinama Republike Hrvatske 2013. Godine). Pomenutim pravilnikom da bi neka osoba bila izabrana za sudskog vjestaka treba da ispunjava sledece uslove:

1. da je drfavljanin Republike Hrvatske, drfavljanin drfave clanice Evropske unije ili drfavljanin drfave potpisnice Sporazuma o Evropskom privrednom prostoru,
2. da je zdravstveno sposobna za obavljanje poslova stalnog sudskog vjestaka,
3. da je nakon završenog odgovarajuceg studija odnosno odgovarajuce skole radila na poslovima u struci i to:
  - najmanje 8 godina - ako je zavrсила diplomski sveucilisni studij ili specijalisticki diplomski strucni studij,
  - najmanje 10 godina - ako je zavrсила odgovarajuci preddiplomski sveucilisni studij ili preddiplomski strucni studij,
  - najmanje 12 godina - ako je zavrсила odgovarajucu srednju skolu, a za pojedinu struku nema odgovarajuceg preddiplomskog sveucilisnog studija ili preddiplomskog strucnog studija odnosno diplomskog sveucilisnog studija ili specijalistickog diplomskog strucnog studija,
4. da je uspjesno zavrсила strucnu obuku.

Sto se tice uslova, za sticanje zvanja sudskog vjestaka, pod stavkom 4 strucna obuka kandidata za sudskog vjestaka se obavlja na sledeci nacin:

Predsjednik odgovarajućeg suda prije donošenja odluke o imenovanju za stalnog sudskog vjestaka uputit će kandidata na stručnu obuku u odgovarajuće strukovno udruženje stalnih sudskih vjestaka. Stručna obuka obavlja se prema programu što ga za svaku djelatnost odnosno struku utvrđuje odgovarajuće strukovno udruženje. Stručna obuka ne može trajati duže od jedne godine. Strukovna udruženja dužna su imenovati mentora za stručnu obuku. Za mentora se može imenovati stalni sudski vjestak koji ima najmanje pet godina iskustva u obavljanju poslova sudskog vjestacenja. Popis mentora dostavlja se sudovima, koji imenuju sudske vjestake.

Nadzor nad provođenjem stručne obuke stalnih sudskih vjestaka u odgovarajućem strukovnom udruženju obavljaju Ministarstvo pravosuđa i nadležni sudovi prema rasporedu kojeg donosi ministar pravosuđa.

Kod izbora sudskih vjestaka u Republici Hrvatskoj veoma je interesantno pomenuti jednu novinu i jedinstvenost, koja je putem Pravilnika o stalnim sudskim vjestacima, imperativno nametnuta, a to je da svaki sudski vjestak-forenzicar mora imati sklopljen ugovor o osiguranju od odgovornosti za obavljanje poslova stalnog sudskog vjestaka.

CrnaGora

U Crnoj Gori je 2000. godine, osnovano Udruženje sudskih vjestaka Crne Gore i u okviru njega osnovane su sekcije svih vrsta vjestacenja. Ovo udruženje je u saradnji sa Ministarstvom pravde Crne Gore 2004. godine, donijelo Zakon o sudskim vjestacima u Crnoj Gori. Ovim zakonom je definisano da neko lice može postati sudski vjestak-forenzicar, ako ispuni sledeće uslove:

- da ima odgovarajuću visoku školsku spremu za određenu oblast vjestacenja;
- da ima najmanje pet godina radnog iskustva u struci;
- da posjeduje stručno znanje i praktična iskustva za određenu oblast vjestacenja. Stručno znanje i praktična iskustva za određenu oblast lica dokazuje objavljenim stručnim ili naučnim radovima, kao i mišljenjima ili preporukama sudova ili drugih drfavnih organa, stručnih udruženja i drugih institucija.

Prijave kandidata za sudske vjestake-forenzicare razmatra Komisija u obrazuje predsjednik Vrhovnog suda Republike Crne Gore.

Komisiju cini pet clanova, i to:

- dva clana iz reda sudija;
- dva clana iz Udruzenja sudskih vjestaka;
- jedan clan iz Ministarstva pravde.

Predsjednik Komisije imenuje se iz reda sudija. Clanovi Komisije nenuju se na vrijeme od cetiri godine. Ako Komisija utvrdi da dokazi koje kandidat dostavio nijesu dovoljni za ocjenu njegovog strucnog znanja i prakticnih iskustava uputice zahtjev Udruzenju sudskih vjestaka za promem njegove strucnosti. Strucna znanja i prakticna iskustva, kandidata za rudskog vjestaka-forenzicara, obavlja strucni tim koji cine:

- Najmanje dva sudska vjestaka-forenzicara koji su iste struke kao i kandidat za sudskog vjestaka-forenzicara.
- Jedan sudija i
- Jedan drzavni tuzilac.

Na osnovu pozitivne ocjene strucnog tima Udruzenje sudskih vjestaka izdaje uvjerenje o sposobnosti kandidata za obavljanje vjestacenja u odredenoj oblasti.

Srbija

U Srbiji su poslovi sudskih-forenzickih vjestacenja regulisani Zakonom o sudskim vjestacima iz 2010. godine. Da bi neka osoba u Srbiji bila izabrana za sudskog vjestaka-forenzicara, ovim zakonom mora da ispuni sledece uslove:

1. da ima odgovarajuce steceno visoko obrazovanje na studijama drugog stepena (diplomske akademske studije - master, specijalisticke akademske studije, specijalisticke strukovne studije), odnosno na osnovnim studijama, za odredenu oblast vjestacenja;
2. da ima najmanje pet godina radnog iskustva u struci;
3. da posjeduje strucno znanje i prakticna iskustva u odredenoj oblasti vjestacenja;

Strucno znanje i prakticna iskustva za odredenu oblast vjestace-n .a. kandidat za vestaka dokazuje objavljenim strucnim ili naucnim radO\ > ma, *potvrdom o UCESCU na savjetovanjima u organizaciji strucnih udruie- nja*, kao i misljenjima ili preporukama sudova ili drugih drfavnih organz. strucnih udruzenja, naucnih i drugih institucija ili pravnih lica u kojim a ::: kandidat za vjestaka radio, odnosno za koje je obavljao strucne poslove. 4) da je dostojan za obavljanje poslova vestacenja.

U Srbiji nije zakonom definisan postupak provjere znanja kandidarz za sudskog vjestaka-forenzicara putem odgovarajuce strucne komisije na neki slicnan nacin.

Interesantno je pomenuti da zakon u Srbiji dozvoljava da odbrana angazuje privatnog vjestaka-forenzicara i da se na taj nacin u sudnici *suoec* vjestak-forenzicar angafovan od strane tuzioca i vjestak-forenzicar anagafovan od strane odbrane. Ova novena je vec zazivjela u praksi sudova .: Srbiji.

Bosna i Hercegovina

Kako se Bosna i Heregovina sastoji iz dva entiteta i to Federacij. Bosna i Hercegovina i Republika Srpska, tako postoje Zakon o vjestacima u FBIH objavljen je u Sluzbenim novinama Federacije BiH 2005. Godine : isti zakon u Republici Srpskoj objavljen takode godine u Sluzbenom glasniku Republike Srpske.

Za vjestaka se moze imenovati lice koje ispunjava sljedece uslove:

- a. da je drfavljanin Bosne i Hercegovine,
- b. da ima odgovarajuce iskustvo i strucno znanje u odredenoj oblasti,
- c. da ima odgovarajucu skolsku spremu,
- d. da je lice sa dokazanim profesionalnim sposobnostima koje uziva reputaciju pazljivog, objektivnog i ekspeditivnog strucnjaka u odredeno oblasti,
- e. da je lice koje se odlikuje integritetom i visokim moralnim kvalitetom.

Medutim, U odrednici (b) da ima odgovarajuce iskustvo i strucno znanje u odredenoj oblasti ostaje nejasno koje iskustvo, kolikog vreme - skog trajanja, kakvih rezultata rada u tom periodu, po kojim se kriterijunu- ma odreduje i iskustvo i strucno znanje - dakle ostaje nejasano koji su

- eriji po kojima ce se obje navedene odrednice preciznije determinisati.
- odrednici (c) gdje se navodi odgovarajuca skolska sprema, takoder, ostane jasno nekoliko segmenata. Prije svega namecu se i neke dileme. Na primjer, moze li lice sa završenom srednjom geodetskom školom (dakle - ednjom skolom) biti vjestak iz oblasti daktiloskopije (imamo takav slucaj praksi); odnosno moze li primjerice biolog biti vjestak veterinarske struke (ako nista nekih njenih segmenata). Postavlja se i pitanje postoje li neki kriteriji za odredivanje odgovarajuce skolske spreme u odnosu na oblast estacjenja.

Rusija

Za regulisanje poslova u oblasti sudskih-forenzickih vjestacjenja, u Rusiji je na snazi zakon "Odrfavnim pravosudnim ekspertizama": Da bi neko lice bilo sudski vjestak-forenzicar, ovim zakonom se samo odreduje da istim treba da posjeduje "posebna znanja" i ta znanja se definisu od strane suda od slucaja od slucaja i ne postoje neki drugi oblici regulisanja provjere tih "posebnih znaja" u pogledu strucnosti. Ne postoje formalin kriterijumi za izbor sudskih vjestaka-forenzicara u Rusiji i ne izdaju se nikakve dozvole, kao naprimjer sertifikati ili licence za sudske vjestake-forenzicare. Sudske vjestake-forenzicare bira sud u slucajevima kada je za potrebe sudskog postupka potrebno izraditi ekspertizu. Tada sud angazuje drfavnu instituciju, strucno udruzenje ili samostalnog strucnjaka (jednog ili vise njih).

U Rusiji ne postoji konkurs ili neki drugi vid javnog oglasavanja za izbor sudskih vjestaka-forenzicara. Takode ne postoje zvanicne obuke i kursevi koje bi trebao da završi sudski vjestak-forenzicar. Sto se tice edukacije i obuke iz oblasti vjestacjenja, strucnjaci u Rusiji su prepusteni sami sebi, odnosno njihova edukacija zavisi od njihove samostalne inicijative.

Zakljucno razmatranje

Svaka zemlja koja tezi da postane deo jedinstvenog evropskog prostora, "prostora slobode, sigurnostii i postovanja zakona" mora da ispuni odredene standarde koje pred nju postavlja Evropska Unija. U ispunjenju tih standard vazno mesto svakako zauzima standardizacija, odnosno uni-

fikacija profesije vjestaka-forenzicara. Sto setice poslova sudskih-forenzicarskih vjestacenja, svaka drfava Evrope, bila ona clan Evropske Unije ili -- mora da primjenjuje visoke standarde iz ove oblasti. U tom cilju bi neczlezni organi Evropske Unije morali da porade na prvenstveno odredivac. _ standarda pa zatim na njihovoj primjeni u drfavama clanicima. Medullii:: standardizacija, jednoobraznost i uniformnost u oblasti sudskih-forenzicarskih vjestacenja moraju biti jednakai u svim drfavama Evrope. To iz pros = razloga sto naprimjer ukoliko gradanin drfave clаницe Evropske Unije raved u nekoj drfavi koja nije clan Evropske Unije, bude osumnjicen a je izvrsilac ili bude zrtva krivicnog djela, isti ima pravo da muse omo pravedan sudski postupak uz izvođenje forenzickih dokaza pod istim sta::: dardima kao sto je to slucaj u njegovoj drfavi. To znaci da bi Evropska l: - ja putem strukovnih udruzenja forenzicara, kao sto je ENFSI (Evrop -- udruzenje forenzickih naucnih institucija) trebala da postavi standarde oblasti sudskih-forenzickih vjestacenja, koji bi vazili za sve drfave Evro. Jedno od kljucnih pitanja je i sami izbor sudskih vjestaka-forenzicara. sto se vidi u ovom tekstu, u velikom broju drfava Evrope se prilikom izbo:- sudskih vjestaka-forenzicara ne obavlja neka vrsta ispita ili slicno. Pre - zemo da Evropska Unija putem ENFSI udruzenja, odredi standardizm - nacin za izbor sudskih vjestaka-forenzicara i to putem provjere prakti -- nioh znanja i teorijskih iskustava od strane nadlezne drfavne komisije cijem sastavu bi bili predstavnici: sudskih vjestaka-forenzicara, kao i sud:: i tuzioci. Primjer za ovaj nacin provjere je opisan u ovom tekstu, a isti _ primjenjuje u Hrvatskoj (clаницa Evropske Unije) i Crnoj Gori (ima sta _ kandidata za clanstvo u Evropskoj Uniji). Rad pomenutih komisija u po - dinim drfavama bi se odvijao uz kontrolu i nadzor ENFSI. Slican primje rad drfavnih institucija za akreditaciju, koji se odvija pod nadzorom i k! ::- trolom Evropske kooperacije za akreditaciju (EA).

Forenzicke nauke su djelatnost i vazna i raznovrsna i delikatna pa problemi vezani za ocjenjivanje rada vjestaka-forenzicara posebno kom kovani. Uopsteno gledajuci forenzicke nauke nijesu egzaktne, pa je iz., razloga pojavljivanje nedorecenosti i/ili nejasnoce u radu vjestaka-foren cara realnost koja se mora prihvatiti.

Nikako ne treba generalizovati problem koji cesto kakarterisu p miku o sudskoj upotrebi ekspertskeg znanja. Tu treba uzeti u obzir kompl rativni nivo, mora se prouciti kako se ova problematika rjesava od juris - cije do jurisdikcije, od slucaja od slucaja, pa cak i od discipline do discip onaosob. Konkretno treba regulisati nacin odabira ekspertskeg institu

Literatura

1. E. Imwinkelried, The evolution of the American Test for Admissibility of Scientific Evidence. *Medicine Science and Law*. Vol 30, 1990.
2. Fiske, Robert (1994). Report of the Independent Counsel in Re \1:- sent Foster Jr. Hearings, June 30, 1994.
3. Gideon Boas (2001), „Creating laws of evidence for international Criminal law: the ICTY and the principle of flexibility" *Criminal Law Forum*.
4. Henry Lee (2001). *Crime Scene Handbook*. Academic Press.
5. Henry L., Labriola J. (2001.); *Famous Crimes Revisited: NZMH-Zagreb*.
6. Henry Lee (1998). *Materijalni tragovi*. Ministarstvo unutrasnjih poslova Republike Hrvatske.
7. Henry Lee, Jerry Labriola (2002); *Povratak na mjesto zlocina*. Nakladnik: Zavod Matice Hrvatske-Zagreb.
8. ISO/DIS 17025-General requirements for the Competence of Testing and Calibration Laboratories.
9. Ivanovic A. (2003); *Doprinos kriminalisticko-tehnickog strucnjah prevenciji kriminalsteta*. Perjanik 3. MUP RCG:
10. Krtalic V. (2010), *Vjestacenje u Eupri aktualna pitanja i odgovori*. Drugi Kongres sudskih vjestaka-Opatija. Zbornik radova. Hrvatsko drustvo sudskih vjestaka.
11. Ksenija Turkovic (2003). *Povjesnicari u potrazi za istinom o sukobima na prostoru bivse Jugoslavije u svojstvu vjestaka pred ICITY-em*. Casopis za savremenu povjest God. 36. Br. 1. ISP. Zagreb.
12. Lawrence J. Leigh (1991), „Political Scientists as Expert Witnesses", *Political Science and Politics*.
13. M. Almond (2003). *Vjestacki nalaz*. Casopis za savremenu povjest God. 36. Br. 1. ISP. Zagreb.
14. Milosevic M. (1996). *Strucna lica u krivicnom postupku*; Policijska akademija, Beograd.
15. Modly D. (1979). *Kriminalisticka tehnika u funkciji sluzbe unutrasnjih poslova*. Prirucnik br. 3. Zagreb.
16. Modly D. (1986). *Nauka i strucnost u sluzbi pravde*. Prirucnik br.6. Zagreb.
17. Modly D. (1986). *Nauka i strucnost u sluzbi pravde*. Prirucnik br.6. Zagreb.

- Peter Huber (1991), *Galileo's Revenge: Junk science in the courtroom*, Basic Books, New York.
- 9. R. Smith, B. Wayanne, *Expert Evidence; Interpreting Science in the Law*, Routledge, London and New York, 1989.
- _O, R.J. Donija (2003). Vjestacki nalaz. Casopis za savremenu povjest God. 36. Br. 1. ISP. Zagreb.
- _1, Rakocevic V; Osvrt na aktuelni koncept organizacije kriminalistickih vjestacenja u Crnoj Gori i Srbiji. *Expertus Forensic* broj 1. 2003.
- _2, Stephen E. Feinberg (1997), „Ethics and the Expert Witness: Statistics on Trial", *Journal of the Royal Statistical Society*.
- 23. Svensson A. (1981). *Technique of crime scene investigation*. Elsevier, New York.
- 24. T. Golan, *The history of scientific expert testimony in England and America*. Harvard university press; Cambridge 2004.
- 25. The ENFSI Strategic plan 2002-2008.
- 26. www.euroexpert.org dostupno 09.04.2010. godine